

PM 2017:104 RV (Dnr 111-427/2017)

Fritt fram i Tyresån - Utredning om regleringspåverkan och fria vandringsvägar i Tyresåns nedre lopp

Remiss från Tyresåns vattenvårdsförbund

Remisstid den 2 juni 2017

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Fritt fram i Tyresån - Utredning om regleringspåverkan och fria vandringsvägar i Tyresåns nedre lopp” hänvisas till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

Tyresåns vattensystem är det största sammanhängande systemet av sjöar och vattendrag i Stockholmsområdet och används flitigt för friluftaktiviteter och klassas därför som riksintresse för friluftsliv. Samtidigt är stora områden av riksintresse för naturvård, kulturmiljö och friluftsliv och ungefär en tredjedel av avrinningsområdet är även skyddat som naturreservat och nationalpark. Flera områden i anslutning till vattnet har stora kulturhistoriska värden.

Tyresåns vattenvårdsförbund har beställt en utredning av Norconsult AB om förutsättningarna för en naturligare vattenregim och för att återställa de ursprungliga förutsättningarna för fiskvandring i nedre Tyresån med målsättningen att utreda vilka åtgärder som krävs för att vattenförekomsten ska nå miljö kvalitetsnormen till år 2021. Utredningen har finansierats inom ramen för Tyresåsamarbete med bidrag från Stockholms stad, Tyresö kommun, Haninge kommun, Stockholm Vatten och Avfall AB samt Landstingets miljöanslag.

Utredningen innehåller förslag till åtgärder vid Follbrinkströmmen, Uddby kraftverk och vid Nyfors belägna i Tyresö kommun. Vid Follbrinkströmmen föreslås att åfåran återställs genom biotopvård. Vid Uddby kraftverk föreslås en naturliknande fiskväg vid Fatbursdammen, anpassad reglering, fingaller samt avledare vid intagsdammen, uppsamling av ålyngel och avslutad drift. Vid Nyfors förslås att vattenverksamheten avslutas genom att dämmande sektioner avlägsnas och ett naturligt sjöutlopp återställs.

Tyresåns vattenvårdsförbund har remitterat utredningen till staden för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, idrottsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd samt Stockholm Stadshus AB. Stockholm Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till Stockholm Vatten och Avfall AB. Farsta stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd och Älvsjö stadsdelsnämnd har avstått från att svara på remissen. Miljöförvaltningen har svarat med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret ser positivt på de åtgärdsförslag som lyfts fram i utredningen och anser att de föreslagna åtgärderna kan resultera i förbättrad ekologisk status i hela Tyresåns avrinningsområde.

Idrottsnämnden anser att alla förslag i rapporten är genomförbara och bra. Ett orosmoment är dock att alla åtgärder som föreslås gynnar ålinvandring till sjösystemet och därmed riskerar kräftfisket att minska.

Miljöförvaltningen ställer sig positiv till de åtgärdsförslag som lyfts fram i utredningen och anser att de kan gagna den ekologiska statusen särskilt med avseende på fiskfaunan i hela Tyresåns avrinningsområde.

Stockholms Stadshus AB bedömer åtgärderna som väl avvägda utifrån ekonomisk rimlighet och naturvårdshänseende.

Mina synpunkter

Stockholms stad har antagit handlingsprogram för god ekologisk och kemisk status till år 2021. De föreslagna åtgärderna är inte enbart till fördel för den ekologiska statusen i närmast berörda vattenförekomster utan ger även goda förutsättningar för fiskvandring till Drevviken och Magelungen. Miljö- och hälsoskyddsnämnden kommer ta ställning till de föreslagna åtgärderna inom ramen för lokala åtgärdsprogram för Drevviken och Magelungen.

Åtgärderna som föreslås i rapporten är väl avvägda utifrån ekonomisk rimlighet. Åtgärder för att uppnå ett naturligt vattenflöde med vandringsvägar för fisk i hela Tyresåns avrinningsområde måste genomföras. Jag håller med remissinstanserna om att naturvårdshänseende bör prioriteras då detta är ett av Stockholms viktigaste vattenområden.

En eventuell avslutad drift av Uddby kraftverk skulle kunna ge så stora värden för fiskvandring och ett antal miljökvalitetsnormer att det är värt att vidare beakta i det fortsatta arbetet. Oavsett om man väljer en avslutad drift eller inte är det viktigt att åtgärder för en mer naturlig vattenregim eftersträvas.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen "Fritt fram i Tyresån - Utredning om regleringspåverkan och fria vandringsvägar i Tyresåns nedre lopp" hänvisas till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 24 maj 2017

KATARINA LUHR

Bilagor

1. Remissen
2. Rapporten

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Tyresåns vattensystem är det största sammanhängande systemet av sjöar och vattendrag i Stockholmsområdet och används flitigt för friluftaktiviteter och klassas därför som riksintresse för friluftsliv. Samtidigt är stora områden av riksintresse för naturvård, kulturmiljö och friluftsliv och ungefär en tredjedel av avrinningsområdet är även skyddat som naturreservat och nationalpark. Flera områden i anslutning till vattnet har stora kulturhistoriska värden.

Tyresåns vattenvårdsförbund har beställt en utredning av Norconsult AB om förutsättningarna för en naturligare vattenregim och för att återställa de ursprungliga förutsättningarna för fiskvandring i nedre Tyresån med målsättningen att utreda vilka åtgärder som krävs för att vattenförekomsten ska nå miljö kvalitetsnormen till år 2021. Utredningen har finansierats inom ramen för Tyresåsamarbete med bidrag från Stockholms stad, Tyresö kommun, Haninge kommun, Stockholm Vatten och Avfall AB samt Landstingets miljöanslag.

Utredningen innehåller förslag till åtgärder vid Follbrinkströmmen, Uddby kraftverk och vid Nyfors belägna i Tyresö kommun. Vid Follbrinkströmmen föreslås att åfåran återställs genom biotopvård. Vid Uddby kraftverk föreslås en naturliknande fiskväg vid Fatbursdammen, anpassad reglering, fingaller samt avledare vid intagsdammen, uppsamling av ålyngel och avslutad drift. Vid Nyfors föreslås att vattenverksamheten avslutas genom att dämmande sektioner avlägsnas och ett naturligt sjöutlopp återställs.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, idrottsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd samt Stockholm Stadshus AB. Stockholm Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till Stockholm Vatten och Avfall AB. Farsta stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd och Älvsjö stadsdelsnämnd har avstått från att svara på remissen. Miljöförvaltningen har svarat med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 2 maj 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ser positivt på utredningen då den klarlägger behovet och möjligheten att åtgärda befintliga vandringshinder i nedre Tyresån. Dessutom är de föreslagna åtgärderna inte enbart till fördel för den ekologiska statusen i närmast berörda vattenförekomster utan ger även goda förutsättningar för fiskvandring till Drevviken och Magelungen. Att åtgärda vandringshinder i Tyresån kommer därför positivt påverka fiskbeståndet och möjligheten att de båda sjöarna Drevviken och Magelungen når och kan bibehålla god ekologisk status.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden arbetar med att ta fram lokala åtgärdsprogram för Magelungen, Forsån och Drevviken och i vilka nämnden kommer ta ställning till de föreslagna åtgärderna för fria vandringsvägar i Tyresån. Ambitionen är att ta fram gemensamma åtgärdsprogram för de kommuner som delar på avrinningsområdena.

Stadsledningskontoret konstaterar liksom idrottsnämnden att den föreslagna åtgärden om uppsamling av ålyngel vid utlopp av Uddby kraftverk kan resultera i mycket ål i sjösystemet vilket kan påverka kräftbeståndet. Kräftfisket är ett viktigt fiske i sjösystemet och att Tyresåns sjösystem har ett bra kräftfiske är en stor tillgång för fiskevattenägare, allmänheten och föreningslivet.

Sammantaget ser stadsledningskontoret positivt på de åtgärdsförslag som lyfts fram i utredningen och anser att de föreslagna åtgärderna kan resultera i förbättrad ekologisk status i hela Tyresåns avrinningsområde.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att remissen om ”Fritt fram i Tyresån – Utredning om regleringspåverkan och fria vandringsvägar i Tyresåns nedre lopp” anses besvarad med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 april 2017 följande.

1. Som svar på remissen hänvisar idrottsnämnden till förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Ärendet förklaras omedelbart justerat.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 6 april 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har följande synpunkter på åtgärdsförslagen i rapporten. (förslagsnummer enligt rapporten)

4.1 Fatbursdammen.

Förslaget innebär att en naturlikande fiskväg anläggs med ett omlöp runt själva dammen och att lutningen anpassas på en längre sträcka nedströms för att optimera för fler fiskarter än de starksimmande arterna som exempelvis öring. Förvaltningen anser att förslaget är bra och att kostanden beräknas till rimliga 2,7 miljoner kronor. Även om svagsimmande arter får svårt att ta sig upp så utökas den tillgängliga biotopytan i Follbrinksströmmen för öring avsevärt. Å andra sidan finns små möjligheter för öringreproduktion högre upp i systemet. Nuvarande vattenflöden behöver fördubblas om åtgärden ska fungera tillfredsställande.

4.2 Uddby kraftverk, anpassad reglering.

Förslaget att Uddby kraftverk regleras annorlunda är bra. Det innebär att vattenflöden i Follbrinksströmmen fördubblas vilket kan vara en förutsättning för att förslag 4.1 genomförs.

4.3 Uddby kraftverk, fingaller och avledare av fisk vid inlopp till kraftverk.

Ett relativt kostsamt förslag, 2,8 miljoner kronor. Men åtgärden är viktig för trovärdigheten. En vattenkraftsverksamhet som riskerar döda fisk är naturligtvis viktig att åtgärda så att risken för fiskdöd minimeras.

4.4 Uddby kraftverk, uppsamling av ålyngel vid utlopp från kraftverk.

Ålyngel samlas vid utloppet i försök att ta sig upp i sjösystemet. Åtgärden innebär att ålyngel får simma upp i en så kallad ålyngelsamlare. Förvaltningens synpunkt är att om det blir mycket ål i sjösystemet kommer kräftfisket att bli lidande. Även övriga föreslagna åtgärder gynnar ål och därmed riskerar kräftfisket att minska. Denna konflikt mellan ål och kräftor bör kompletteras till rapporten. Kräftfisket är det ekonomiskt mest viktiga fisket i sjösystemet. Hela Tyresåns sjösystem har och har haft under lång tid ett bra kräftfiske som är en stor tillgång för fiskevattenägare, allmänheten och föreningslivet.

4.5 Uddby kraftverk, avslutad drift.

Förslaget innebär att Fatbursdammen vid Follbrinksströmmen kan rivas och en ny mer naturlig sjötröskel byggs vid utloppet av Albysjön. Detta är en bra och omfattande åtgärd som kommer att gynna den strömmande biotopen och starksimmande arter stort.

4.6 Nyfors, återställning.

Åtgärden innebär att befintliga dammar vid Nyfors (mellan sjöarna Albysjön och Tyresö-Flaten) tas bort och ersätts med naturliga sjötrösklar vid tre utlopp från Tyresö-Flaten. Förslaget är mycket bra för djurlivet. Naturliga självreglerande utlopp som en sjötröskel kräver ingen särskild drift vilket också är en fördel i ett långsiktigt tänk.

4.7 Follbrinksströmmen, biotopvård.

För att gynna öringleken och den strömmande miljön föreslås att storsten läggs tillbaka från rensningar som gjorts och att gruset luckras. Idrottsförvaltningen har vid två tillfällen utfört likande åtgärder i Follbrinksströmmen med gott resultat. Follbrinksströmmen är inte en optimal havsöringså då det är väl varmt i vattnet under sommaren och vattenflöden kan vara opålitliga. Förslaget är ändå bra. Biotopvårdad strömsträcka bör kompletteras med grus och sten cirka vart tionde år för att upprätthålla en bra öringbiotop.

Miljöförvaltningen

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 11 april 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen välkomnar utredningen och anser att den är väl genomarbetad samt att den utförligt klarlägger behovet och möjligheten att åtgärda befintliga vandringshinder i nedre Tyresån. Utredningen och de åtgärder som föreslås är av stor vikt för att Drevviken och Magelungen ska kunna uppnå god ekologisk status med avseende på de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna. Vandringsmöjligheten för fiskarter som havsöring och ål från Kalvfjärden upp till Magelungen och Drevviken är idag helt avskuren p.g.a. vandringshinder vid Uddby kraftverk, Follbrinksströmmen och Nyfors. Status för den långsgående konnektiviteten i båda sjöarna är otillfredsställande. Miljökvalitetsnormen är God ekologisk status men med tidsundantag till 2021 med avseende på konnektivitet och morfologiska förändringar.

Tidsundantaget är generellt gällande vandringshinder eftersom restaurerings-, tillsyns- och omprövningsprocesser är tids- och resurskrävande. Att åtgärda vandringshinder i Tyresån kommer positivt påverka fiskbestånden i de båda sjöarna.

För att möjliggöra fria fiskvägar i hela vattensystemet för både upp- och nedvandrande fisk är det viktigt att även de övriga mindre vandringshindren åtgärdas i samband med att vandringsmöjligheterna förbättras vid Tyresåns utlopp. I rapporten nämns att flera vattendrag i avrinningsområdet är påverkade av fragmentering i form av dammar och felaktigt placerade eller onödigt långa vägtrummor. Man behöver även se över konsekvenserna av den reglering som sker idag eftersom det är en förutsättning för att lyckas med förbättrad fiskvandring och för ökade naturvärden.

Sammanfattningsvis ställer sig Miljöförvaltningen positiv till de åtgärdsförslag som lyfts fram i utredningen och anser att de kan gagna den ekologiska statusen särskilt med avseende på fiskfaunan i hela Tyresåns avrinningsområde.

Miljöförvaltningen kommer att ta ställning till de föreslagna åtgärderna för fria vandringsvägar i Tyresån inom ramen för arbetet med de lokala åtgärdsprogrammen för Magelungen, Forsån och Drevviken. Ambitionen är att ta fram gemensamma åtgärdsprogram för de kommuner som delar på avrinningsområdena.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 24 april 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Underremiss

Stockholm Vatten och Avfall kommenterar inte de föreslagna åtgärdsstrategierna i detalj, men de bedöms vara väl avvägda utifrån naturvårdshänseende och ekonomisk rimlighet. Tyresån är ett stort vattensystem, och åtgärder i dess nedre del kan få stora positiva ekologiska följdverkningar även långt uppströms. Det anses därför att naturvårdshänseende bör prioriteras framför ekonomisk vinning. Oavsett om man väljer att fortsätta eller avsluta kraftproduktionen vid Uddby kraftverk är det viktigt att en naturlig vattenregim eftersträvas, så att Östersjöns strömlekande fiskarter inte hindras från att nå sina ursprungliga lekområden (Stockholm vatten och avfalls hela remissvar ej tryckt här).

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen noterar att den del av Tyresån som rapporten utreder inte primärt ingår i Stockholm Vatten och Avfalls ansvarsområde. Som bolaget påpekar i sin underremiss påverkar dock åtgärder i Tyresåns nedre del även förutsättningarna för uppströms belägna områden i Tyresåns avrinningsområde, i vilka bolaget har verksamhet och intressen. Stockholm Vatten och Avfall bedömer åtgärderna som väl avvägda utifrån ekonomisk rimlighet och naturvårdshänseende. Koncernledningen delar Stockholm Vatten och Avfalls synpunkter och har inget ytterligare att anföra. För mer utförliga synpunkter hänvisar koncernledningen till Stockholm Vatten och Avfalls remissvar.